

Bepaling van het aantal nestjongen bij Boomvalken *Falco subbuteo* vanaf de grond: redelijk betrouwbaar maar wel tijdrovend

Hans Potters

In Takkeling 4 (2) geeft Bijlsma (1996) een overzicht van de fouten die kunnen optreden bij de bepaling van het aantal nestjongen bij boombroedende roofvogels wanneer uitsluitend vanaf de grond wordt waargenomen. Hoewel gebaseerd op een gering aantal nesten (6), lijkt de Boomvalk er in dit opzicht, vergeleken met de andere soorten, echter niet ongunstig uit te springen.

Op grond van ervaringen in 1995 en 1996 in het westen van Noord-Brabant kan ik dit beeld bevestigen. In deze jaren werden in totaal 19 bewoonde nesten vanaf de grond bekeken. Dit leverde 49 jongen op (1x 4, 10x 3, 7x 2 en 1x 1), een gemiddelde van 2.6 jongen/succesvol nest. Aangezien dit aantal goed overeenkomt met de waarden die in de literatuur worden vermeld (o.a. Bijlsma 1980, Fiuczynski 1987, Boeren 1995), welke alle zijn gebaseerd op nestcontroles, mag worden aangenomen dat er (vrijwel) geen jongen zijn gemist.

Hoewel het vaststellen van het aantal nestjongen bij de Boomvalk vanaf de grond redelijk betrouwbaar lijkt, moeten hier wel enkele kanttekeningen worden gemaakt. De manier waarop de aantalsbepaling plaatsvindt en vooral de tijd die eraan wordt besteed, zijn namelijk van groot belang. Een enkel, kortdurend bezoek aan de broedplaats is in de meeste gevallen volstrekt onvoldoende. De door mij verzamelde gegevens zijn dan ook grotendeels gebaseerd op herhaalde bezoeken tijdens de late nestjongenfase. De beste resultaten werden verkregen door onder een gunstige hoek het nest in de gaten te houden en dit één of twee uurtjes vol te houden. Zelden leverde daarbij de (on)overzichtelijkheid van de nestplaats problemen op. In het westen van Noord-Brabant, waar het gros van de Boomvalken tamelijk oude en open percelen grove den preferereert, broeden veel paren weliswaar hoog (>15 m) maar vanwege de asymmetrische kruin van grove dennen is in de meeste gevallen één zijde van het nest redelijk goed te overzien. Vaak is dit de kant van de aanvliegroute van het vrouwtje. Mogelijk zijn nesten in loofbomen minder goed zichtbaar, maar daarmee heb ik onvoldoende ervaring. Het bepalen van het aantal boomvalkjongen wordt vergemakkelijkt doordat ze zich, als ze zo'n 2.5 week of ouder zijn, nogal beweeglijk gedragen. Wel moet worden voorkomen dat het vrouwtje de ongewenste aandacht in de gaten krijgt. Wanneer ze begint te alarmeren, verstarren de jongen onmiddellijk en drukken ze zich in de nestkom. Door enige dekking in de vorm van ondergroei op te zoeken en zo stil mogelijk te blijven zitten, kan verstoring worden voorkomen. Een positieve bijkomstigheid is verder dat de jongen, in afwachting van het prooibringende vrouwtje, zoveel mogelijk op de nestrand proberen te zitten. De kans dat ze alle tegelijk zichtbaar zijn is na één of twee uur posten

bij het nest al tamelijk groot, te meer daar de familie meestal twee of drie jongen telt. De voederbeurten door het vrouwtje kunnen deze kans vergroten omdat de jongen dan allemaal als eerste de aangevoerde prooi proberen te bemachtigen. Enkele dagen voordat de jongen het nest verlaten, komen ze de prooibringende ouder soms al tegemoet door op nabijgelegen takken te klauteren. Omdat de voederfrequentie 's morgens het hoogst is, zijn de ochtenduren het meest gunstige tijdstip om bij het nest te posten. Bovendien reageren de jongen dan waarschijnlijk het best omdat ze na een nacht zonder voedsel extra hongerig zullen zijn.

Ook indien de broedplaats pas wordt ontdekt nadat het nest is verlaten, lijkt het vaststellen van het aantal jongen geen onmogelijke opgave. Zo werden in 1995 en 1996 elf families gezien, bestaande uit gezamenlijk 25 jongen (4x 3, 6x 2 en 1x 1, gemiddeld 2.3 jongen/paar). Dit ligt iets lager dan het gemiddelde jongental op succesvolle nesten, maar hierbij moet worden opgemerkt dat niet bij alle paren voldoende tijd is besteed aan het vaststellen van het aantal uitgevlogen jongen. Bovendien is de sterfte juist in de periode waarin de jongen het nest verlaten relatief hoog (Bijlsma 1980). Verder zijn enkele families pas in een laat stadium ontdekt. De bepaling van het aantal jongen is dan een stuk lastiger omdat de voederfrequentie snel afneemt, de band tussen de jongen na verloop van tijd minder hecht lijkt te worden en ze meer verspreid gaan zitten. Predatie door Haviken *Accipiter gentilis* lijkt in westelijk Noord-Brabant vooralsnog geen rol van betekenis te spelen. Zo werden er in 1996 bij drie boomvalknesten op zo'n 500 m afstand ook succesvolle broedgevallen van Haviken vastgesteld, terwijl toch alle jonge Boomvalken het nest ongedeedd verlieten en geruime tijd daarna in de buurt van de broedplaats werden aangetroffen.

Summary: Determining the number of nestlings on Hobby *Falco subbuteo* nests from the ground: reasonably reliable but time-consuming

It is argued that the number of nestlings on Hobby nests can be reliably counted from the ground if the nests are observed several times during the late nestling stage for 1-2 hours per visit. Nestlings in that age are relatively mobile and are being fed regularly. The nestlings should be counted from a vantage point near the nest, preferably during early morning (nestlings hungry) and well-hidden (to prevent alarm from adults, which causes nestlings to crouch). In the western part of the province of Noord-Brabant, this procedure was followed in 1995 and 1996 and resulted in 19 nests containing respectively 1x 4, 10x 3, 7x 2 and 1x 1 nestlings/nest.

Literatuur

- Bijlsma R. 1980. De Boomvalk. Kosmos, Amsterdam/Antwerpen.
Bijlsma R.G. 1996. Bepaling van het aantal nestjongen bij boombroedende roofvogels. De Takkeling 4(2): 16-22.
Boeren J. 1995. Biotoopvoorkeur en broedresultaten van de Boomvalk *Falco subbuteo* in oostelijk Midden-Limburg. De Takkeling 3(2): 30-35.
Fiuczynski D. 1987. Der Baumfalke. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.

Adres: Robijndijk 42, 4706 LW Roosendaal.